

TIL KO'NIKMALARINI O'QITISHDA AXBOROT VA KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALARINI QO'LLASH

Abdunazarova Iroda

Tashkent University for Applied Sciences, 1st year student of the department of the foreign language and literature

E-mail: abdunazarovairoda0@gmail.com

Dinara Saitkhanova

PhD, dotsent, Toshkent amaliy fanlar universiteti, Gavhar 1, Tashkent, 100149, Uzbekistan

E-mail: dinara.saitkhanova@mail.ru orcid: 0009-0004-1227-8154

Annotatsiya: Ushbu maqolada zamonaviy til o'qitish metodikasida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini (AKT) joriy etishning nazariy va amaliy masalalari tadqiq etiladi. AKT vositalari vebga asoslangan va vebga asoslanmagan turlarga bo'lingan holda, ularning o'quvchilarning tinglab tushunish, gapirish, o'qish va yozish ko'nikmalarini rivojlantirishdagi imkoniyatlari tahlil qilingan. Masofaviy ta'lim, loyiha metodi, interaktiv platformalar va multimedia qurilmalarining til o'rganishdagi o'rni yoritiladi. Innovatsion texnologiyalarni dars jarayoniga tatbiq etishning afzalliklari, metodik va texnik qiyinchiliklar ko'rsatib o'tilgan.

Kalit so'zlar: axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT), til ko'nikmalari, kommunikativ yondashuv, masofaviy ta'lim, loyiha metodi, interaktiv o'qitish, raqamli globallashuv, ta'lim texnologiyalari.

Kirish

Hozirgi kunda jahon ta'lim tizimida AKT muhim o'rin egallaydi. Globallashuv jarayonida chet tillarini o'qitish va o'rganishga bo'lgan talab keskin oshib, sifatli o'quv materiallari va zamonaviy metodlarga ehtiyoj kuchaymoqda. Til o'rganish endi foydalanuvchilar va o'quvchilar o'rtasidagi muloqot shakli sifatida qaralmoqda va AKT bu jarayonni sezilarli darajada boyitmoqda. Ko'plab tadqiqotchilar Acevedo (2016), Ince (2014), Liu (2012) ingliz tilini o'qitish va o'rganishning AKT integratsiyasi bilan samaraliroq bo'lishini isbotlagan (Nathania, 2024).

O'zbekistonda ham ushbu soha davlat siyosati darajasida e'tirof etilgan. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 11-iyuldagi PF-5763-son Farmonida zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va chet tillarini chuqur biladigan kadrlar tayyorlash, o'quv jarayoniga yangi pedagogik texnologiyalar va o'qitish uslublarini joriy etish muhim vazifa sifatida belgilab berilgan.[1] Mazkur maqolaning maqsadi AKTning to'rtta asosiy til ko'nikmasini — tinglash, so'zlash, o'qish va yozishni o'qitishdagi samaradorligini o'rganish va til o'qituvchilari uchun amaliy ko'rsatmalar berishdan iborat.

Kompyuter yordamida til o'rganish (CALL) tushunchasi 1960-yillardan boshlab rivojlanib kelmoqda va oddiy mashq dasturlaridan haqiqiy muloqot va hamkorlikni qo'llab-quvvatlovchi murakkab platformalargacha yetib kelgan.[8] Bugungi kunda AKT multimedia dasturlari, internet, mobil ilovalar va virtual ta'lim muhitlarini o'z ichiga oladi.

Asosiy Qism

AKT va Til Ko'nikmalari. Til ko'nikmalari o'qish, yozish, tinglash va gapirish zamonaviy chet tili ta'limining to'rtta asosiy yo'nalishini tashkil etadi. AKT ushbu ko'nikmalarni rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi (Shadiev & Wang, 2022). Shadiev va Wang (2022) o'tkazgan keng ko'lamli sharhida texnologiya yordamidagi til o'rganish faoliyati o'quvchilarning ko'nikmalarini yanada oshirishini isbotlagan. Nathania (2024) AKT vositalarini ikki turga ajratadi: vebga asoslanmagan (kino, radio, LCD proyektor, til laboratoriyasi) va vebga asoslangan (vab-saytlar, ilovalar, YouTube) vositalar.

1-jadval. AKT vositalarining til ko'nikmalariga ta'siri

Til ko'nikmasi	Akt vositalari	Imkoniyatlar
O'qish (Reading)	Elektron kutubxonalar, raqamli matnlar, JSTOR, onlayn maqolalar	Ma'lumotlarga oson kirish, turli manbalarni o'rganish
Yozish (Writing)	Onlayn yozish platformalari, Google Docs, AI, yordamchi dasturlar	Hamkorlikda yozish, tezkor tahrirlash va takliflar
Tinglash (Listening)	Podcast, YouTube, telekonferentsiya, audiomateriallar	Yangiliklar va fikrlar bilan tanishish, tinglash ko'nikmalarini rivojlantirish
Gapirish (Speaking)	Zoom, Skype, virtual muloqot, ovozli chatlar, Duolingo	Global muloqot qilish imkoniyatlari, tilni mashq qilish

Kommunikativ yondashuv va loyiha metodi

Kommunikativ yondashuv tilni o'qitishda haqiqiy hayotiy muloqot vaziyatlarini yaratishga asoslangan strategiya bo'lib, AKT bu yondashuvning eng samarali vositasiga aylangan [6]. Kommunikativ vazifada o'quvchilar nafaqat ma'lumot almashishlari, balki uni baholashlari ham kerak ular fikrlarini shakllantirish uchun lingvistik birliklarni mustaqil tanlaydilar [7]. Email, Facebook, bloglar, Skype, Google Docs kabi vositalar o'quvchilarning hamkorlikdagi faoliyatida samarali qo'llanilmoqda [4].

Loyiha metodi (Project-Based Learning) talabalarga yo'naltirilgan ta'limni ta'minlaydigan, ijodkorlik, kognitiv faollik va mustaqillikni rivojlantiruvchi yondashuv bo'lib, u o'qish, tinglash, gapirish va grammatikani bir butun tarzda qamrab oladi [7]. Loyihalar monoloyihalar, jamoaviy, og'zaki, yozma va internet-loyihalarga bo'linadi. Talabalar ma'lumotnomalar, lug'atlar, kompyuterlar bilan ishlash orqali haqiqiy til bilan bevosita muloqot qilish imkoniyatiga ega bo'ladi bu faqat darsliklar bilan ta'minlab bo'lmaydigan amaliy tajribadir.

AKTdan foydalanishning afzalliklari va qiyinchiliklari

Zamonaviy tadqiqotlar AKTning til o'qitishda bir qancha muhim afzalliklarini ko'rsatib bergan. Birinchidan, AKT masofaviy ta'lim imkoniyatlarini kengaytiradi Google Classroom, Zoom va boshqa platformalar orqali geografik cheklovlarisiz ta'lim olish mumkin. Ikkinchidan, sun'iy

intellekt asosidagi platformalar har bir o'quvchi uchun individual ta'lim rejasini ishlab chiqadi [2]. Uchinchi, o'yinlashtirish (gamification) texnikasi Quizlet, Kahoot kabi platformalar o'quvchilarning motivatsiyasini oshiradi [7]. Bundan tashqari, AKT o'qituvchilarning kasbiy rivojlanishida ham hal qiluvchi rol o'ynaydi: o'qituvchilar AKT ko'nikmalarini egallash orqali nafaqat dars sifatini oshiradi, balki ta'limda adolatlilik va sifatni ta'minlaydi [6]. Biroq AKTni til o'qitishga joriy etishda bir qancha qiyinchiliklar ham mavjud. Texnik infratuzilmaning yetishmasligi, ayniqsa qishloq hududlarida internetning past sifati, jiddiy muammoligicha qolmoqda. O'qituvchilarning AKT ko'nikmalarini egallash darajasi ham muhim omil hisoblanadi: ayrim muassasalar hali an'anaviy grammatik-tarjima metodiga tayanadi, bu esa so'zlashish ko'nikmasining rivojlanmay qolishiga olib keladi [3]. Yechim sifatida an'anaviy va interaktiv ta'limni uyg'unlashtirish, o'qituvchilarni muntazam qayta tayyorlash tavsiya etiladi [2].

Xulosa

AKT zamonaviy til o'qitishning ajralmas qismiga aylanib, o'quvchilarning barcha to'rtta ko'nikmasini o'qish, yozish, tinglash va gapirish rivojlantirishda muhim omil sifatida xizmat qilmoqda. Kommunikativ yondashuv, loyiha metodi va interaktiv platformalar orqali AKTni til o'qitishga joriy etish nafaqat ta'lim samaradorligini oshiradi, balki o'quvchilarning ijodkorlik, mustaqillik va hamkorlik kabi muhim kompetensiyalarini ham shakllantiradi. Muvaffaqiyatli natijalarga erishish uchun o'qituvchilarni zamonaviy texnologiyalardan foydalanishga o'rgatish, texnik infratuzilmani mustahkamlash va an'anaviy metodlarni innovatsion yondashuvlar bilan uyg'unlashtirish zarur. O'zbekiston ta'lim tizimida AKTni til o'qitishga to'liq integratsiya qilish global raqobatbardosh kadrlar tayyorlashning muhim sharti bo'lib hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 11-iyuldagi PF-5763-son Farmoni. "Oliy va o'rta maxsus ta'lim sohasida boshqaruvni isloh qilish chora-tadbirlari to'g'risida".
2. Poudel J.R. ICT in English Language Teaching: Opportunities and Challenges // Journal of Comparative & International Higher Education.2022. - Vol. 14, Issue 4. - Pp. 103-116.
3. Ingliz tilini kommunikativ yondashuv orqali o'qitish. – Toshkent: CyberLeninka, 2022.
4. Nathania. ICT tools for listening and speaking skills. – 2024.
5. Shadiev R., Wang X. A Review of Research on Technology-Supported Language Learning and 21st Century Skills // Frontiers in Psychology. – 2022. – Vol. 13. – DOI: 10.3389/fpsyg.2022.897689.
6. Turgut Y. Effects of ICT-assisted English language teaching training on teachers' pedagogical knowledge//Cogent Education.2022.DOI: 10.1080/2331186X.2022.2028336.
7. Xatamova N.Q., Mirzayeva M.N. Interactive methods used in English lessons. – Toshkent, 2022.
8. Harmer J. The Practice of English Language Teaching. – London: Longman, 2001.
9. Chet tillarini o'qitishda innovatsion yondashuv // Til o'qitish metodikasi. – 2022. – №20. – B. 431–435. – DOI: 10.24412/2181-1784-2022-20-431-435.
10. Johnson K.E. The Sociocultural Turn and Its Challenges for Second Language Teacher Education // TESOL Quarterly. – London, 2006.